

ÖNSÖZ

Etimolojik kökeni, Yunanca ‘duyum’, ‘algı’ anlamlarına gelen *aisthesis* sözcüğüne dayanan estetik, felsefede duyum ya da algı teorisi anlamında da kullanılmıştır. Alexander Baumgarten’ın *Aesthetica* (1750-1758) adlı eseri, Estetik’i bağımsız bir felsefi disiplin olarak tanımlayan ve bu adı taşıyan ilk eserdir. Ancak bu sözcük henüz kullanılmamışken de bu alanla ilişkili kavramlar ve problemler felsefi düşüncenin bir parçasıydı; duyuşsal deneyim, güzellik, sanat ve beğeni gibi konular farklı dönemlerde farklı biçimlerde ele alınmıştır. Ancak modern estetik olarak adlandırdığımız olgu, bu konuların sistemli bir biçimde sınıflandırılıp felsefi bir disiplin olarak ortaya konulduğu bir döneme işaret etmektedir.

Kitabımızın hazırlık aşamasında *Estetiğin Tarihi* başlıklı bir eserin; tarihî süreç içerisinde sanat ve estetik düşünceye dair genel yaklaşımları kapsayarak farklı zaman, kültür, inanç dizgesi ve coğrafyalarda üretilen önemli estetik teorileri içermesi gerektiğini düşündük. Antikçağdan çağdaş döneme kadar farklı çağlardaki güzellik ve sanat düşüncesini kaynak metinler, filozoflar ve belirli temalar üzerinden ele almayı tasarlayarak; klasik döneme ait kaynak metinleri, modern literatür ile etkileşim içinde değerlendirebilme ve estetik tarihinin yazımının metodolojik problemleri üzerinde düşünebilme imkânı verecek bir çalışmanın nasıl üretilebileceği hakkında tartıştık. Felsefi bir disiplin olarak ‘Estetik’ alanındaki çalışmaları teorik düzeyde incelemenin yanı sıra insanlık tarihi boyunca üretilen sanat eserlerinde güzel olanı görebilme, anlayabilme, yorumlayabilmeye imkân verecek; estetik duyarlılık, yaratıcılık ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesine katkı sağlayacak bir eserin neleri içermesi gerektiğine dair de arayışlarımız oldu. Nitekim estetik, yalnızca sanatla ilgili sorulara cevap arayan bir çaba olmayıp insanın dünyayla kurduğu duyuşsal ve varoluşsal ilişkiyi de anlamaya yönelik bir düşünce faaliyetidir. Güzellikten yüceye, temsilden bedenselliğe, doğadan hayal gücüne kadar yayılan kavramları, tarihsel bağlamlarıyla tematik bir bütünlük içinde ele almayı gerektirmektedir.

Yine derleme olarak tasarladığımız kitabımızın sınırlarını belirlerken estetiğin temel konu ve problemlerini filozofları merkeze alarak incelemenin daha

uygun olduğuna karar verdik. Estetik düşüncenin Çin, Hint, Afrika ve Latin Amerika gibi ‘uzak’ coğrafi ve kültürel bölgelerdeki gelişimini ele almanın bu kitabın sınırlarını aşacağını düşündük. Bu düşünce geleneklerini, merkezleşen Batı düşüncesine göre konumlandırmak yerine, kendi iç tutarlılıkları ve özgün kavram setleriyle ele almanın daha uygun olacağına inanıyoruz. Bu kültür havzalarında boy vermiş sanat ve estetik üzerine düşüncelerin incelenmesinin gelecekteki çalışmalara iletilmiş bir davet olduğunu belirtmek isteriz. Bunun yanı sıra çağdaş sanat pratikleriyle felsefi estetik arasındaki ilişkilere, özellikle medya estetiği, nöroestetik ve dijital sanat gibi alanlara ve bunların kavramsal tartışmalarına kitabın çerçevesini dikkate alarak yer vermedik. Yine bu çağdaş başlıklar da gerek kavramsal gerek deneyimsel zenginlikleri ile ileride kapsamlı çalışmalarda ele alınmayı fazlasıyla hak ediyor.

Çalışmamız, estetik ve sanat felsefesi hakkında akademik ilgi ya da uğraşısı olanlara tarihsel bir çerçeve sunmayı amaçladığı kadar bu alana derinlikli bir bakış atmak isteyen okurlar için de başvuru niteliğinde bir kaynak oluşturmayı hedeflemektedir. Platon’dan Rancière’e, Baumgarten’dan Beauvoir’a uzanan geniş bir filozof yelpazesıyla estetik düşüncenin hem klasik hem de çağdaş yönelimlerine dair kapsayıcı bir tablo çizmeye çalıştık. Yazarlarımız, ele aldıkları filozofların görüşlerini kendi düşünsel bağlamları içinde ele alarak yalnızca ne söylendiğini değil, neden ve nasıl söylendiğini de açığa çıkarma çabasını güttiler.

Bu bağlamda, çağdaş sanat ve estetik düşüncesini belirleyen tek taraflı yaklaşımlardan ve dar açılı bakışlardan uzak durarak yalnızca Batı felsefesi geleneğine değil, İslam felsefe geleneğinin sanat ve estetik düşüncesinin kaynak metinlerini üreten İhvân-ı Safâ’dan İbn Rüşd’e kadar önemli filozoflarına da odaklandık. İslam felsefe geleneğinde ontoloji, kozmoloji, epistemoloji ve psikoloji bağlamında ele alınan güzel ve sanat düşüncesini filozofları merkeze alarak incelemeye çalıştık. Aristoteles’in *Retorika* ve *Poetika*’sının İslam dünyasındaki izlerini sürmenin yanı sıra bu eserlerin tercüme edildiği dönemdeki kültürel ortamı anlayabilmek için belagat disiplinine de yer verdik. Öte yandan *Kitabü’l-Menazır* ile modern optiğin kurucusu kabul edilen İbnü’l-Heysem’i, zahirilik düşüncesinin temsilcisi İbn Hazm’i, felsefe ve kelâm düşüncesinin önemli ismi Gazzâlî’yi, tasavvuf geleneğinin başat isimlerinden İbnü’l-Arabî’yi, işrâkî felsefenin başlıca temsilcilerinden Sühreverdi’yi kitabımıza dahil ettik.

Günümüze gelmiş estetik ve sanat felsefesi literatürünü, bütünsellik içinde ele alan, eleştirel bir gözle değerlendiren ve tutarlı bir biçimde sınıflandıran bir kaynak metne ihtiyaç duyulduğuna dair inancımız, bizi bu derleme kitabı hazır-

lamaya iten unsur oldu. Feminist düşünceye özel bir alan açmamız da bu yaklaşımın bir parçasıydı. Simone de Beauvoir, Luce Irigaray gibi filozofların yanı sıra, temsiliyet, bakış, cinsiyet ve beden gibi kavramlar üzerinden ilerleyen feminist estetik tartışmalarına da yer vererek, estetiği çoğul ve eleştirel bir bakışla yeniden düşündük. Estetik tarihine, felsefi derinlikten ödün vermeden tematik çeşitlilikle yaklaşmayı deneyen kitabımızın, akademik bir kaynak ve başvuru metni olmanın yanı sıra estetik nosyonunu yaşam pratiğinin merkezine alan okurlar için de ilgi çekici ve yararlı olacağı inancındayız.

Yazarlarımızın ‘teklif’leriyle şekillenen ve kitabın sonunda yer alan “Ek Okuma Tavsiyeleri”, hem temel hem de ileri düzey kaynakları içerecek şekilde derlendi. Bu listenin okurlara kendi okuma yolculuklarında yol gösterici olması amaçlandı.

Bu kitaba, sadece kaleme aldıkları yazılar ile değil ‘proje’nin bütününe, kitabın yapısına ve kapsamına dair değerlendirmeleriyle de katkı sağlayan bütün yazarlarımıza özellikle de çalışma henüz “tasarlanan bir proje” iken içerik konusunda değerli önerilerde bulunan Ömer Türker ve Ayhan Çitil hocalarımıza gönülden teşekkür ederiz. Bu ortak emeğin, estetikle yeni tanışanlar kadar bu alanda yola koyulanlar tarafından da anlamlı ve değerli bulunması en büyük dileğimizdir.

Ayşe Taşkent & Gamze Keskin

Princeton - Çorlu

30 Mayıs 2025